

Leermiddelen volop gedeeld, maar vooral met directe collega's

Maar liefst 1200 docenten hebben dit jaar hebben hun medewerking verleend aan de Leermiddelenmonitor, voor de derde keer georganiseerd door het Kenniscentrum Leermiddelen van SLO. De Leermiddelenmonitor is een jaarlijks onderzoek onder docenten in het primair, speciaal en voortgezet onderwijs naar gebruik, trends, kwaliteit en ontwikkelingen rond (digitale) leermiddelen. De monitor zoomde dit jaar in op het maken, gebruiken en delen van open leermiddelen.

De **Leermiddelenmonitor** is bedoeld om zicht te krijgen op wat er in het primair en voortgezet onderwijs gebeurt op het gebied van leermiddelen. Wim de Boer (SLO): "Er wordt veel over leermiddelen gesproken, maar niet altijd op basis van objectieve gegevens. Wij proberen de feiten vast te stellen, en dat in een reeks van jaren. Daarbij komen enerzijds elk jaar dezelfde vragen terug, zodat je trends en ontwikkelingen kunt signaleren. Daarnaast focussen we elk jaar op een aantal specifieke zaken. Deze keer hebben we onze speciale aandacht gericht op open leermiddelen."

Methode blijft de basis

Als vanouds blijft de methode de basis van de lesstof die de gemiddelde docent aanbiedt. Dat geldt voor bijna 80% van de vo-docenten in Nederland. Zij vullen de methode aan met ander materiaal, dat zij zelf ontwikkeld of gevonden hebben. In dit opzicht is er weinig verandering ten opzichte van voorgaande jaren.

Soorten leermiddelen die vo-docenten gebruiken

alleen methoden	6%
voornamelijk methoden, aangevuld met eigengemaakte of gevonden leermiddelen	77%
voornamelijk eigengemaakte of gevonden leermiddelen, aangevuld met methoden	17%
alleen eigen gemaakte of gevonden leermiddelen	0%

Papier houdt nog steeds stand

Leraren geven aan dat iets meer dan 20% van de leermiddelen die ze inzetten op dit moment digitaal is. Papieren leermiddelen worden dus nog steeds het meest gebruikt. In de toekomst zien docenten het aandeel digitale leermiddelen wel meer dan verdubbelen, tot 45%.

Methode flexibel gebruikt

De meeste lesgevendenden die gebruik maken van methoden, zetten deze flexibel in. Een minderheid (10%) geeft aan de methode heel strikt te volgen, de meeste gebruikers slaan bewust delen over of zien de methode als een bron naast andere leermiddelen. Bijna de helft van de leraren herkent zich in de stelling: "Ik ben op zoek naar materiaal dat werkt voor mijn leerlingen en daarom gebruik ik de ene keer de methode en de andere keer ander leer materiaal." Veel docenten maken zelf materiaal of zoeken naar ander materiaal dan de methoden. Deze flexibele, niet-methodegebonden leermiddelen worden vooral ingezet om te oefenen en voor uitleg.

Gebruik flexibele leermiddelen

om uit te leggen en demonstreren	75%
om te oefenen	73%
om te spelen en leren	53%
om te toetsen	36%
om te remediëren	25%
om te plannen en registreren	11%

(Docenten konden meerdere antwoorden geven)

Kwaliteit

Welke eisen stellen leraren ten aanzien van de kwaliteit van leermiddelen? De Boer: "Ze hechten meer belang aan onderzoek dan aan de beoordeling door andere docenten. Ruim een derde van de leraren vindt het zeer waardevol als uit praktijkonderzoek is gebleken dat een leermiddel goed bruikbaar is. Daarnaast vindt ook ruim een kwart het de moeite waard als uit onderzoek is gebleken dat het leermiddel de leerprestaties van leerlingen kan verhogen. Opvallend is dat de mogelijkheid om op het internet feedback te geven niet hoog scoort. Evenmin wachten leraren op een goedkeuring door 'experts'."

Belangrijke criteria voor de kwaliteit van leermiddelen (vo)

uit praktijkonderzoek is gebleken dat leermiddel goed bruikbaar is	69%
uit onderzoek is gebleken dat dit leermiddel de leerprestaties kan verhogen	47%
leermiddel is ontwikkeld door/met leraren	35%
leermiddel is door andere gebruikers via een beoordelingsformulier als goed beoordeeld	19%
leermiddel past in een serie van leermiddelen (v/e aanbieder)	10%
leermiddel is door experts "goedgekeurd"	8%
anders (bijvoorbeeld: het sluit aan; het is aantrekkelijk voor leerlingen)	5%

(Docenten konden meerdere antwoorden geven)

Docenten ontwikkelen soms zelf leermiddelen

De meeste leraren (56%) geven aan soms leermiddelen te ontwikkelen, een derde zegt dit heel vaak te doen. Een minderheid (vo 8%) voelt niets voor het zelf ontwikkelen van leermiddelen. Belangrijke redenen om zelf leermiddelen te ontwikkelen, zijn het bieden van differentiatiemogelijkheden en extra materiaal dat de methoden niet biedt. Ook wordt het ontwikkelen van leermiddelen gezien als een professionele uitdaging. Het vaakst ontwikkelen leraren de leermiddelen alleen, maar meer dan de helft (58%) van de leraren doet dat ook wel met naaste collega's. Ontwikkelen met collega's van andere scholen gebeurt bijna niet.

Delen van leermiddelen

Op de vraag op welke manier leermiddelen gedeeld worden, gaven docenten aan dat dat met name (>80%) met de directe collega's gebeurt. Delen buiten de school gebeurt maar zeer beperkt, en slechts een klein deel (<10%) van de leermiddelen wordt gedeeld op daarvoor bestemde websites. Als voornaamste redenen waarom ze leermiddelen niet delen, noemen docenten dat zij het (nog) niet goed genoeg vinden (40%) of dat ze alleen bruikbaar zijn voor henzelf (39%).

Open leermiddelen

Deze keer stonden in de Leermiddelenmonitor de open leermiddelen centraal. Marieke ten Voorde (SLO): "Daarbij komen vragen aan de orde als: welke open leermiddelen worden gebruikt, hoe worden ze gebruikt, hoe 'open' zijn de docenten zelf, en in welke mate worden ze gedeeld? Open leermiddelen zijn met een bepaalde vorm van auteursrecht beschikbaar gesteld. Ze mogen vrij en gratis gebruikt worden. Een veelgebruikte auteursrechtstandaard heet *creative commons* (zie <http://creativecommons.nl/>). Hiermee kunnen aanbieders zelf aangeven in welke mate hun leermiddelen door anderen gebruikt en aangepast mogen worden. Men blijkt daar heel schappelijk in te zijn. Zo vindt bijna 80% het geen probleem dat het materiaal wordt aangepast. Maar weinigen vinden het belangrijk dat hun naam vermeld wordt. Iets minder dan de helft is van mening dat de gebruikers zelf ook hun materiaal zouden moeten delen."

Creative comments: docenten stellen zich "open" op

Ze <u>mogen</u>	
• het gebruiken	99%
• het aanpassen	79%
• er geld aan verdienen	2%

(Docenten konden meerdere antwoorden geven)

Meer dan 90% van de leraren maakt gebruik van open leermiddelen. Kijken we naar het soort open leermiddelen, dat leraren in het vo graag gebruiken dan worden achtereenvolgens werkbladen, software en toetsen het meest genoemd.

Docenten (vo) maken gebruik van open leermiddelen

werkbladen	51%
gratis educatieve software	49%
toetsen	43%
educatieve spellen	30%
educatieve projectsites	27%
webquests	25%
anders	23%
wiki	14%
geen	8%

(Docenten konden meerdere antwoorden geven)

Websites met passende open leermiddelen

- Wikiwijs is een open leermaterialenbank. Iedereen mag bijdragen: Wikiwijs is voor en door docenten. Op Wikiwijs kun je materiaal zoeken, vinden, downloaden en gebruiken. Zie www.wikiwijs.nl
- SLO biedt op het leermiddelenplein een overzicht van alle leermiddelen van commerciële aanbieders, maar ook van een groot aantal gratis leermiddelen. Nieuw is dat de Edurepdatabase, een verzameling van dertig onderwijssites met voornamelijk open leermiddelen, doorzoekbaar is. Zie www.leermiddelenplein.nl.
- Davindi biedt meer dan 40.000 bronnen op het internet. Deze zijn geselecteerd door een redactie van docenten. Davindi is een gezamenlijk initiatief van Kennisnet en de Bibliotheken. Zie www.davindi.nl

Informatie: www.leermiddelenmonitor.nl, SLO, Marieke ten Voorde, (053) 4840 333, m.tenvoorde@slo.nl, Wim de Boer, w.deboer@slo.nl & Chantal Blockhuis, C.Blockhuis@slo.nl